

K Z O M U N I A K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, luty 2012

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/22/2012

**STOSUNEK POLAKÓW
DO INNYCH NARODÓW**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od prawie dwudziestu lat rokrocznie badamy stosunek Polaków do innych narodów starając się określić, które z nich są na ogół lubiane, a do których przeważa niechęć. W tym roku¹ pytaliśmy o nastawienie do trzydziestu ośmiu narodów i grup etnicznych, w tym po raz pierwszy do Szwajcarów, Egipcjan oraz Libijczyków.

Respondenci oceniali na siedmiopunktowej skali², w jakim stopniu darzą dany naród sympatią bądź też są mu niechętni. Uzyskane wyniki przedstawiamy w formie zagregowanej do trzech kategorii: sympatii (punkty na skali od +3 do +1), obojętności (0) i niechęci (od -1 do -3). W ten sposób prezentujemy zasięg sympatii i antypatii do poszczególnych narodów. Dla pełniejszej informacji posługujemy się wartościami średnich, które dodatkowo pokazują natężenie sympatii bądź niechęci. Przy obliczaniu średnich uwzględniliśmy odpowiedzi tylko tych respondentów, którzy mają określony stosunek do danego narodu, pominęliśmy zaś odpowiedzi osób niemających zdania na ten temat.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (260) przeprowadzono w dniach 5 – 11 stycznia 2012 roku na liczącej 1058 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Stosunek do poszczególnych narodów respondenci oceniali na skali od 1 do 7. Opracowując wyniki skalę tę zastąpiliśmy skalą od -3 (niechęć) do +3 (sympatia) w celu ułatwienia czytelnikom interpretacji wartości średnich. Środkiem nowej skali jest 0, oznaczające obojętność, wartości średnich powyżej 0 wskazują zatem na sympatię, a poniżej 0 – na niechęć.

Tabela 1

Narody (uszeregowane według malejącego zasięgu sympatii)	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?				Średnie*
	Sympatia	Obojętność	Niechęć	Trudno powiedzieć	
	w procentach				
Czesi	58	25	11	6	1,02
Słowacy	57	25	10	8	1,06
Włosi	55	27	11	7	0,94
Anglicy	54	24	15	7	0,90
Hiszpanie	53	27	10	10	0,96
Francuzi	53	27	13	7	0,91
Norwegowie	52	26	10	12	1,01
Szwajcarzy	52	26	11	11	0,97
Węgrzy	52	27	13	8	0,90
Szwedzi	51	27	13	9	0,90
Amerykanie	51	27	16	6	0,74
Holendrzy	49	31	10	10	0,91
Austriacy	48	30	13	9	0,81
Duńczycy	48	27	14	11	0,81
Belgowie	47	29	14	10	0,77
Irlandczycy	47	28	14	11	0,82
Japończycy	47	26	18	9	0,69
Finowie	45	29	13	13	0,82
Chorwaci	44	27	18	11	0,65
Niemcy	43	28	24	5	0,39
Grecy	40	30	21	9	0,47
Litwini	40	28	23	9	0,47
Bułgarzy	38	32	20	10	0,48
Gruzini	37	29	21	13	0,45
Rosjanie	34	27	33	6	0,10
Białorusini	33	32	26	9	0,23
Żydzi	33	30	29	8	0,14
Ormianie	32	28	25	15	0,22
Chińczycy	32	27	31	10	0,09
Ukraińcy	32	29	32	7	0,05
Egipcjanie	31	29	24	16	0,26
Serbowie	31	30	26	13	0,22
Wietnamczycy	29	27	31	13	0,07
Turcy	28	25	37	10	-0,11
Libijczycy	26	26	32	16	-0,10
Rumuni	26	26	39	9	-0,20
Romowie (Cyganie)	24	20	50	6	-0,60
Arabowie	23	20	46	11	-0,50

* Średnie mierzone na skali od +3 do -3

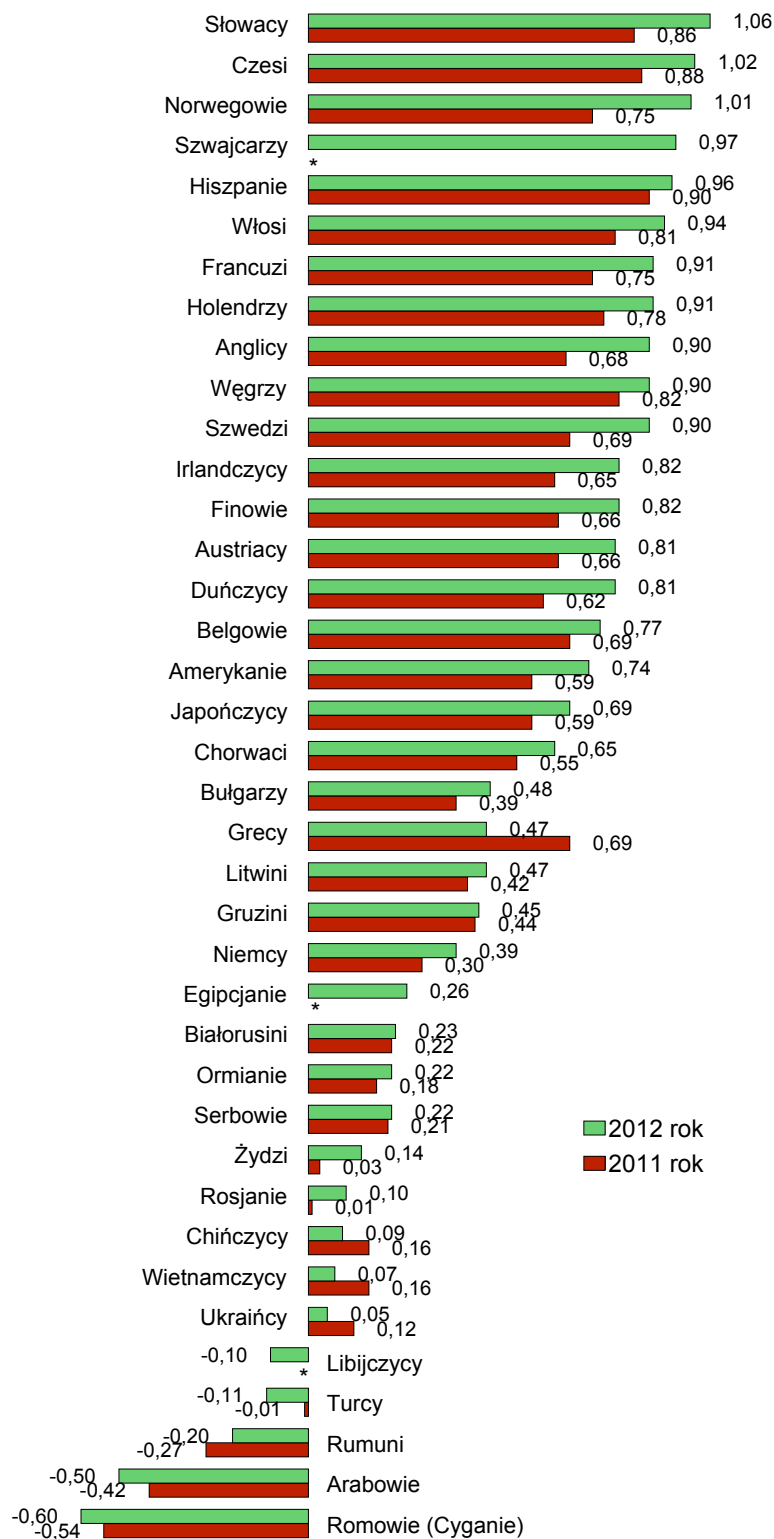
Tabela 2. Zmiany **sympatii** do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																	
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012
	w procentach																	
Amerykanie	62	58	63	59	64	61	54	50	58	56	45	46	49	44	47	45	43	51
Anglicy	47	41	51	51	55	50	45	44	51	49	46	50	50	53	51	50	44	54
Arabowie	-	-	-	-	-	-	-	-	16	13	11	8	9	12	21	24	23	23
Austriacy	41	37	48	49	47	43	40	37	40	36	31	30	36	36	43	43	39	48
Belgowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	39	40	42	43	40	47
Białorusini	19	17	18	21	22	19	18	26	26	22	21	18	23	27	34	34	31	33
Bułgarzy	19	16	23	23	23	20	20	25	26	24	22	19	24	29	35	37	33	38
Chińczycy	-	-	-	-	-	21	19	22	26	22	20	16	18	22	31	29	31	32
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	25	29	28	-	-	-	-	-	40	36	44
Czesi	38	30	43	44	45	41	44	47	50	50	49	46	52	53	53	53	51	58
Duńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	32	40	41	45	43	38	48
Egipcjanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31
Finowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	30	35	37	-	43	40	45
Francuzi	61	51	67	62	60	58	53	55	51	48	45	43	48	52	49	51	45	53
Grecy	-	-	-	-	-	-	-	43	44	45	44	41	47	49	46	47	43	40
Gruzini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	35	32	34	37
Hiszpanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	47	53	49	52	51	47	53
Holendrzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	42	48	48	46	46	45	49
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	43	49	54	47	46	40	47
Japończycy	-	-	43	48	43	35	33	33	39	36	32	31	30	34	42	42	40	47
Libijczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26
Litwini	24	22	35	36	36	29	30	36	38	36	38	32	36	38	41	42	36	40
Niemcy	23	26	35	43	38	32	31	32	38	36	33	34	33	30	38	39	38	43
Norwegowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46	46	42	52
Ormianie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	27	29	28	32
Romowie (Cyganie)	-	6	10	12	10	10	13	17	15	16	15	13	14	14	21	23	22	24
Rosjanie	17	16	17	21	20	19	17	23	24	22	18	16	22	24	30	34	32	34
Rumuni	9	8	11	12	11	10	13	15	15	15	14	12	16	16	25	26	24	26
Serbowie	10	12	14	15	16	13	14	17	18	17	15	12	18	19	29	31	28	31
Słowacy	33	32	44	38	39	36	34	42	42	43	41	36	44	48	51	51	49	57
Szwajcarzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52
Szwedzi	44	40	53	52	49	43	41	44	46	48	42	39	43	44	45	44	41	51
Turcy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	17	18	28	28	29	28
Ukraińcy	12	9	14	16	15	13	16	19	22	19	29	23	24	25	34	34	32	32
Węgrzy	47	41	56	48	47	44	44	47	48	45	43	39	45	45	48	49	46	52
Wietnamczycy	-	-	-	-	-	20	21	23	24	19	17	15	18	18	28	29	30	29
Włosi	63	54	66	62	63	55	53	54	54	53	50	52	52	51	54	52	47	55
Żydzi	15	17	25	26	28	19	19	19	23	21	18	20	20	23	34	31	31	33

Tabela 3. Zmiany **niechęci** do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																	
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012
	w procentach																	
Amerykanie	9	13	10	9	6	10	12	14	12	17	20	24	16	21	18	16	19	16
Anglicy	16	20	17	13	12	16	15	18	15	19	17	19	15	14	15	12	16	15
Arabowie	-	-	-	-	-	-	-	-	54	60	59	70	66	55	49	43	42	46
Austriacy	19	20	20	12	14	17	18	21	19	25	21	32	23	24	18	12	14	13
Belgowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	19	16	13	11	12	14
Białorusini	47	49	53	50	46	48	50	40	36	44	37	51	39	34	26	23	26	26
Bułgarzy	41	43	42	39	39	41	40	36	30	35	32	42	34	28	20	18	20	20
Chińczycy	-	-	-	-	-	36	37	35	32	39	37	47	43	38	30	27	26	31
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	32	26	30	-	-	-	-	-	14	15	18
Czesi	28	32	25	22	19	22	18	15	15	18	14	22	14	15	12	9	12	11
Duńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	25	18	17	14	11	13	14
Egipcjanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
Finowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	26	21	17	-	11	13	13
Francuzi	9	13	8	6	8	11	11	9	12	19	19	25	16	14	15	10	14	13
Grecy	-	-	-	-	-	-	-	13	14	15	12	21	17	12	14	11	14	21
Gruzini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	25	22	18	21
Hiszpanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	18	12	13	10	8	9	10
Holendrzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	20	13	12	12	10	11	10
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	21	15	11	13	12	13	14
Japończycy	-	-	21	16	18	23	24	22	21	25	22	33	30	24	19	15	17	18
Libijczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32
Litwini	43	43	33	31	30	34	29	24	24	26	21	31	24	22	17	15	19	23
Niemcy	53	45	38	31	30	39	39	36	31	38	34	38	33	39	32	28	27	24
Norwegowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	9	11	10
Ormianie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	27	23	25	25
Romowie (Cyganie)	-	75	73	70	71	69	64	56	60	61	56	65	58	59	51	47	49	50
Rosjanie	56	59	59	57	53	55	57	47	43	49	53	61	47	46	41	31	34	33
Rumuni	66	68	68	70	66	66	63	56	55	58	54	62	52	51	40	35	40	39
Serbowie	55	51	57	49	44	50	48	42	42	45	40	51	43	40	27	23	24	26
Słowacy	27	27	22	21	22	26	21	15	17	20	16	26	18	15	13	11	11	10
Szwajcarzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Szwedzi	14	17	14	12	12	17	14	14	12	17	13	22	17	15	12	10	14	13
Turcy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53	48	46	37	31	33	37
Ukraińcy	65	66	63	60	60	59	58	49	48	51	34	50	42	39	31	29	33	32
Węgrzy	18	21	14	16	16	20	15	15	14	19	13	25	18	16	13	10	12	13
Wietnamczycy	-	-	-	-	-	34	38	33	35	42	38	49	42	41	31	28	26	31
Włosi	6	12	8	7	8	11	11	8	10	12	11	15	14	13	12	10	13	11
Żydzi	51	47	45	41	41	48	49	47	46	47	45	50	45	40	32	27	31	29

RYS. 1. STOSUNEK POLAKÓW DO POSZCZEGÓLNYCH NARODÓW. ŚREDNIE NA SKALI OD +3 (MAKSYMALNA SYMPATIA) DO -3 (MAKSYMALNA NIECHĘĆ)

* W 2011 roku brak pomiaru

Najbardziej lubiani przez Polaków są Czesi i Słowacy, do których pozytywny stosunek wyraża niemal trzy piąte badanych (58% i 57%). Niewiele rzadziej sympatią darzeni są Włosi (55%), Anglicy (54%), Hiszpanie, Francuzi (po 53%), Norwegowie, Szwajcarzy, Węgrzy (po 52%), Szwedzi oraz Amerykanie (po 51%).

Do kolejnych siedmiu narodów – Holendrów, Austriaków, Duńczyków, Belgów, Irlandczyków, Japończyków, Finów – sympatię deklaruje prawie połowa respondentów (od 45% do 49%). Należy dodać, że w stosunku do wszystkich wymienionych wyżej nacji sympatia wyrażana jest kilkakrotnie częściej niż niechęć.

Około dwóch piątych ankietowanych (od 37% do 44%) przejawia pozytywne uczucia wobec Chorwatów, Niemców, Greków, Litwinów, Bułgarów i Gruzinów. Przeważają one nad negatywnymi mniej więcej dwukrotnie.

Około jednej trzeciej badanych (od 29% do 34%) deklaruje sympatię do Rosjan, Białorusinów, Żydów, Ormian, Chińczyków, Ukraińców, Egipcjan, Serbów oraz Wietnamczyków. W przypadku tych narodów odnotowujemy relatywnie niewielką przewagę uczuć pozytywnych nad negatywnymi bądź względną równowagę sympatii i niechęci.

W stosunku do kolejnych pięciu narodów – Turków, Libijczyków, Rumunów, Romów i Arabów – przeważa niechęć, przy czym wobec Romów i Arabów jest ona wyrażana dwukrotnie częściej niż sympatia.

W porównaniu z rokiem ubiegłym odnotowujemy wzrost sympatii do dwudziestu ośmiu narodów, na co wskazują średnie ocen. W większości przypadków zmiany są jednak niewielkie. Relatywnie największa poprawa nastawienia nastąpiła w stosunku do Norwegów, Słowaków, Anglików i Szwedów.

Wobec sześciu narodów zaobserwowaliśmy wzrost niechęci, przy czym w stosunku do pięciu z nich – Chińczyków, Wietnamczyków, Turków, Litwinów, Arabów – jest on niewielki. Jedynie stosunek do Greków uległ bardziej zauważalnemu pogorszeniu, co prawdopodobnie ma związek z kryzysem ekonomicznym w Grecji. Być może Grecy są postrzegani jako „żyjący ponad stan”, nieradzący sobie z własnymi długami. Negatywnie mogą być również oceniane protesty Greków wobec cięć budżetowych, narzuconych przez Unię Europejską w zamian za pomoc finansową. Trzeba zaznaczyć, że stosunek Polaków do innych europejskich narodów, które także w dużym stopniu są dotknięte kryzysem, takich jak: Irlandczycy, Hiszpanie czy Włosi³, nie uległ pogorszeniu.

³ Do grupy krajów w większym stopniu dotkniętych kryzysem możemy zaliczyć także Portugalię, jednak w tym roku nie badaliśmy stosunku do Portugalczyków.

Stosunek do innych narodów kształtowany jest przez stereotypy narodowościowe, zaszczości historyczne, bieżące wydarzenia społeczno-polityczne, osobiste doświadczenia i wiele innych czynników. Niezmiennie od lat obserwujemy, że Polacy na ogół większą sympatią darzą narody mieszkające na zachód oraz na północ od naszego kraju niż na wschód. Uczucia do narodów mieszkających na południu są mniej jednoznaczne. Taki rozkład sympatii i antypatii wiąże się ze stereotypowym wyobrażeniem bogatego i rozwiniętego „Zachodu” i biednego, mniej rozwiniętego „Wschodu”⁴. Należy dodać, że stereotyp ten znajduje odzwierciedlenie w obiektywnych miarach rozwoju społeczno-ekonomicznego, takich jak np. *wskaźnik rozwoju społecznego*⁵. Wskaźnik ten stosowany jest przez ONZ do porównań międzynarodowych, a przy jego konstrukcji uwzględniane są takie czynniki, jak: dochód narodowy brutto *per capita*, oczekiwana długość życia, średnia liczba lat nauki dla dorosłych w wieku 25 lat i oczekiwana liczba lat edukacji dla dzieci rozpoczynających naukę. Okazuje się, że między średnimi wartościami sympatii dla poszczególnych narodów a *wskaźnikiem rozwoju społecznego* występuje silna korelacja, która wynosi 0,78⁶ – im wyższy poziom życia, tym większa sympatia dla danego narodu⁷. Trzeba zaznaczyć, że wskaźnik ten obliczany jest dla poszczególnych państw, a nie narodów, niemniej zasadne wydaje się przyjęcie założenia, że większość narodów objętych badaniem kojarzona jest z konkretnym państwem i przez ten pryzmat oceniana. Przy obliczaniu współczynnika korelacji między sympatiami Polaków do poszczególnych narodów a ich rozwojem społeczno-ekonomicznym wyłączeni zostali: 1) Romowie, gdyż są narodem niemającym własnego państwa, 2) Arabowie, którzy zamieszkują kilka krajów, 3) Żydzi – ze względu na duże rozproszenie terytorialne (zastosowanie w tym przypadku wskaźnika dla Izraela wydaje się nieadekwatne).

Polacy kierują swoją sympatię w stronę narodów stereotypowo związanych ze światem „Zachodu”, charakteryzujących się wyższym rozwojem społeczno-ekonomicznym, gdyż stanowią one dla nas pozytywną grupę odniesienia, z którą chcemy się identyfikować, do której aspirujemy i chcemy się upodobnić. Natomiast od narodów cechujących się

⁴ Por. komunikat CBOS „Stosunek Polaków do innych narodów”, luty 2011, oraz komunikaty na ten temat z lat wcześniejszych.

⁵ Oryginalna nazwa: Human Development Index. Szczegóły dotyczące konstrukcji wskaźnika znajdują się na stronie: <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>.

⁶ Korelacja istotna na poziomie istotności 0,01.

niższym poziomie życia, stereotypowo związanych ze „Wschodem”, stanowiących dla nas negatywną grupę odniesienia dystansujemy się i dlatego mamy do nich stosunek negatywny.

W celu ustalenia powiązań między postawami wobec różnych narodów przeprowadziliśmy analizę czynnikową⁸ na skali sympatii–antypatii. Wyodrębnione zostały dwa czynniki skupiające narody, względem których Polacy przejawiają podobne uczucia.

Czynnik I grupuje narody bardziej lubiane przez Polaków, w przypadku których średnia wartość deklarowanej sympatii wynosi co najmniej 0,48. Są to niemal wszystkie objęte badaniem narody Unii Europejskiej (z wyjątkiem Greków, Litwinów oraz Rumunów), a także Norwegowie, Szwajcarzy, Amerykanie, Japończycy i Chorwaci.

Czynnik II skupia narody mniej lubiane przez Polaków, w przypadku których średnia wartość deklarowanej sympatii nie przekracza 0,47. Są to nasi wschodni sąsiedzi, narody bałkańskie (poza Chorwacją i Bułgarią), kaukaskie, Afryki Północnej oraz Chińczycy, Romowie, Arabowie, Żydzi i Niemcy.

Biorąc pod uwagę wartości *wskaźnika rozwoju społecznego* można zaobserwować, że wszystkie narody skupione wokół czynnika I – z wyjątkiem Bułgarów i Chorwatów – cechuje wyższy rozwój społeczno-ekonomiczny niż ten charakteryzujący Polskę. Należy dodać, że Chorwaci i Bułgarzy znajdują się niejako między dwoma czynnikami, ponieważ wartości ładunków czynnikowych zarówno przy pierwszym, jak i przy drugim czynniku są stosunkowo wysokie.

Wszystkie narody, które łączy czynnik II – z wyjątkiem Niemców i Greków – charakteryzuje niższy rozwój społeczno-ekonomiczny niż ten przypisywany Polsce. Trzeba zaznaczyć, że w przypadku trzech narodów skupionych wokół drugiego czynnika – Arabów, Romów oraz Żydów nie posługujemy się *wskaźnikiem rozwoju społecznego*.

Obecność Niemców wśród narodów zgrupowanych w czynniku II, mimo niewątpliwej przynależności do świata „Zachodu” i wysokiego poziomu życia, należy tłumaczyć zaszczościami historycznymi. W przypadku Greków zaważyły prawdopodobnie, wspomniane już wcześniej, wydarzenia związane z kryzysem ekonomicznym.

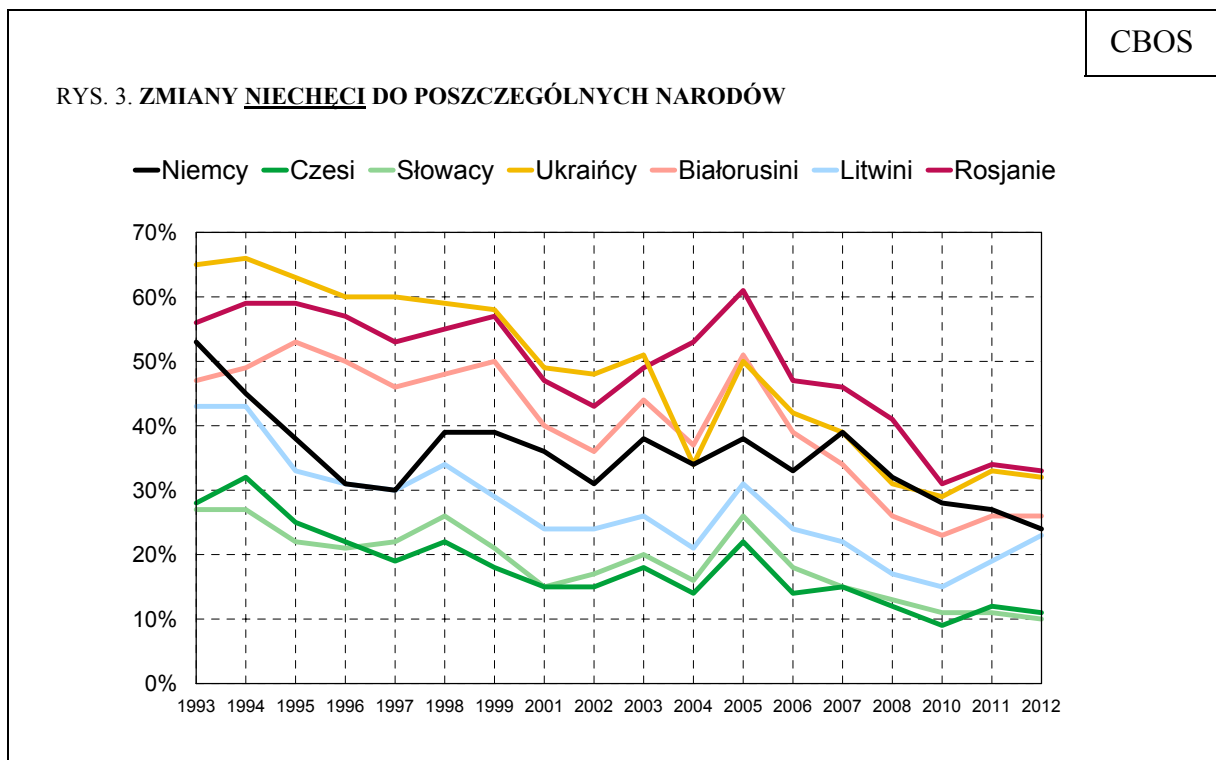
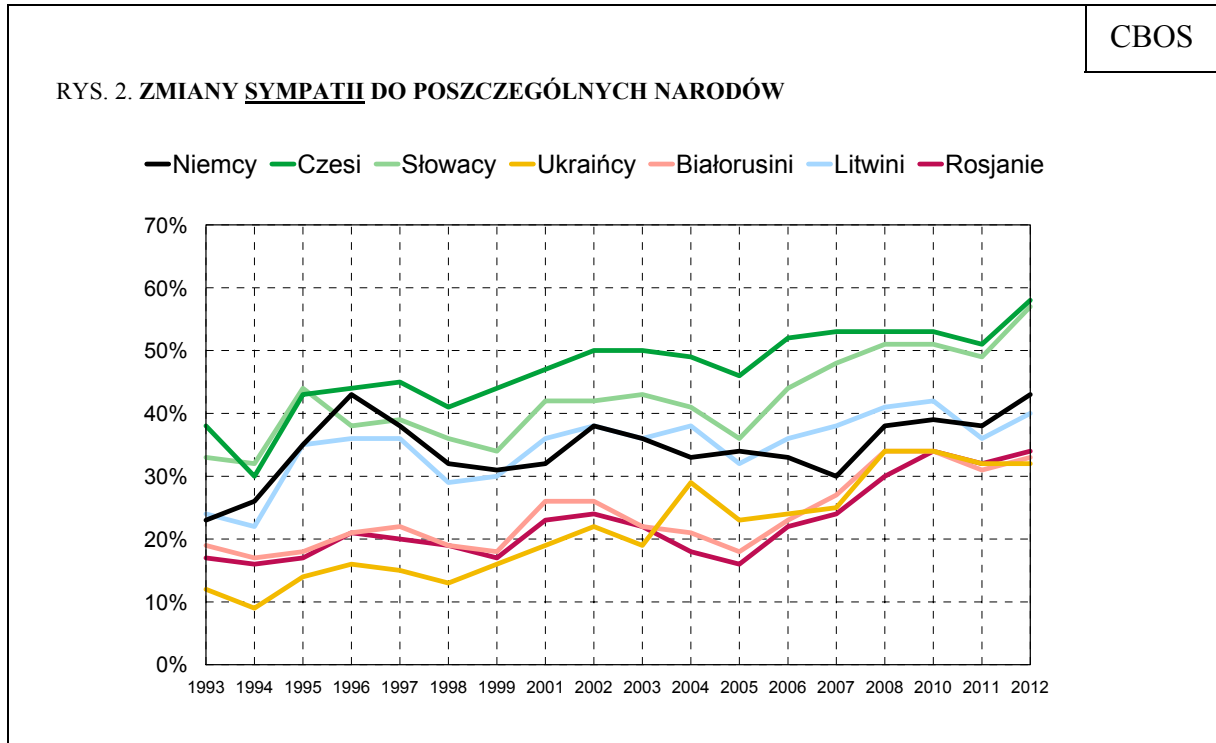
⁷ Wartości *wskaźnika rozwoju społecznego* dla roku 2011 znajdują się w publikacji: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_EN_Tables.pdf.

⁸ Zastosowano metodę VARIMAX.

Tabela 4

Narodowości	Wyniki analizy czynnikowej („ładunki czynnikowe”)	
	Czynnik I	Czynnik II
Norwegowie	0,83	
Szwajcarzy	0,83	
Holendrzy	0,79	
Słowacy	0,79	
Szwedzi	0,79	
Belgowie	0,78	
Czesi	0,78	
Finowie	0,78	
Francuzi	0,78	
Duńczycy	0,76	
Hiszpanie	0,75	
Włosi	0,75	
Austriacy	0,74	
Irlandczycy	0,74	
Węgrzy	0,74	
Anglicy	0,71	
Chorwaci	0,67	(0,57)
Japończycy	0,64	(0,55)
Bułgarzy	0,63	(0,60)
Amerykanie	0,61	(0,43)
Arabowie		0,85
Rumuni		0,84
Turcy		0,81
Romowie (Cyganie)		0,80
Wietnamczycy		0,79
Libijczycy		0,79
Białorusini		0,75
Ukraińcy		0,75
Egipcjanie		0,74
Chińczycy		0,74
Ormianie		0,73
Rosjanie		0,72
Żydzi		0,70
Serbowie		0,69
Gruzini	(0,59)	0,66
Grecy	(0,58)	0,65
Litwini	(0,57)	0,65
Niemcy	(0,48)	0,56
Procent wyjaśnianej wariancji	69,5	5,5

Na koniec warto prześledzić, jak kształtuje się stosunek Polaków do najbliższych sąsiadów. Obecnie największą sympatią cieszą się Czesi i Słowacy, najmniejszą zaś Ukraińcy, Białorusini oraz Rosjanie.

Od roku 1993 odnotowujemy wzrost sympatii – przebiegający z różnym natężeniem i z różną regularnością – w stosunku do wszystkich krajów sąsiedzkich. Wówczas jedynie do Czechów i Słowaków respondenci częściej deklarowali sympatię niż niechęć, obecnie zaś do wszystkich naszych sąsiadów, z wyjątkiem Ukraińców, nastawienie pozytywne przeważa nad negatywnym. Choć tyle samo Polaków darzy Ukraińców sympatią, co jest im niechętnych, właśnie w stosunku do nich odnotowujemy największą w ciągu ostatnich kilkunastu lat poprawę nastawienia. W porównaniu z rokiem 1993 odsetek badanych wyrażających sympatię do Ukraińców prawie się potroił, a deklarujących niechęć – zmniejszył się o ponad połowę.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA